

tret algunes dades i cites. En francès i llengua d'oc antiga era ja ben conegut: «bertresca, bes-, bretèche, échafaudage en bois; hangar, appentis?» i «verdesca: guérite, échauguette». Però era també italià *bertesca*: «torretta o casotto di legno con feritoje, nei luoghi più alti delle fortificazioni, per velettare il nemico e combatterli al coperto delle balestre», ja documentat, igual que el verb *imbertescare*, des de Giovanni Villani († 1348). També en textos en baix llatí, no sols *brittisca* (a. 876), *breteschia*, *berdesca* etc., de textos de França (Du C., Lacurne etc.), sinó també en textos d'Itàlia ja en el S. XII, *brittischis* abl. pl., *bretesca*, *bertrescha*, *beltresca*, i d'altres del XIII. R. B. Bezzola, *Abbozzo di una storia dei gallicismi it. nei primi secoli*, 1925; Prati, *Dix. Et.*; Förster, *ZRPb.* VI, 113; REW, 1314; Bloch-W.

Contra l'etimologia *BRITISKA 'britànica' (més aviat hauria de ser *BRITISCA, puix que BRITANNUS i *britulus* només tenen una -t-) no hi ha dificultat fonètica, sinó manca de base semàntica (com ja noten Meyer-Lübke, Prati etc.); altrament tampoc no és una formació clara des del punt de vista llatí i menys cèltic, ni tan sols romànic; i al capdavant tampoc pròpiament documentada, tractant-se de textos en baix llatí bastant tardans, que ja poden ser mer reflex de formes romàniques.

Per això jo em decantaria més aviat per veure en el mot BRITISKA una formació germ., com escau a un terme de fortificació i de guerra, amb el conegut i indiscutible sufix germànic -ISK, i amb l'arrel de l'a.-al. ant. *bret* 'una post', al. mod. *brett*, angl. *board*, a.-al. mj. *brëttel*, longobard *pritiil*, dels quals prové el nostre BREDOLA, cf. vol. II, 209-210. Base excel·lent des del punt de vista semàntic, puix que les verdesques consistien justament en un entrellat de brèdoles, llates o pals. És cert que la forma frànica corresponent seria BRID amb -d-, i això es presta poc a l'explicació fonètica d'una part de les formes, les it., fr. i oc. en -t-, sobretot, encara que aquest detall de tota manera es podria explicar per etimologia pop. (VIRIDIS, BRITUS etc.).

De tota manera la primerenca aparició a Itàlia fa pensar que pogués originar-se en longobard, i llavors la -t- deixa de ser objectable, i fins és forçós suposar que en les fases antigues del longobard d'Itàlia el mot devia sonar BRIT-ISKA, amb una B encara no del tot sorda. Que un terme de fortificació es propagués des d'Itàlia o almenys fos decisivament influït per la forma italiana, no cal dir que ja és d'esperar. Pogué haver-hi alhora fràncic *BRIDISKA i longob. *BRITISKA/PRITISKA, i influències recíproques; o només -t- etimològica, alterada en gran part per la contaminació de VIRIDIS.

De fet, si no està documentada aquesta formació germànica poc se'n falta. De BRET és derivat l'al. *pritsche* «palette, férule, battoir; lit de camp, de garde» i diferents estris de les selles i dels trineus, junt amb el verb *pritschen* «frapper avec une barre, battre avec un battoir». És veritat que hom ha admès per part dels germanistes que aquest mot es basa en un a-al.

mj. *brietze (de tota manera no confondre amb el -tz- de lautverschiebung < t, car es tracta de la t alt.-al., ja lautverschoben), i que aquí hi ha un sufix germànic en sibilant; de tota manera hom li ha assenyalat com a base directa un a-al. ant. *brittissa* que està documentat amb una glossa *cancile* (Z. f. dt. Wortfg. I, 341), i hom interpreta que sigui el sufix proto-germànic -tso.

No sé si tot això és prou segur; en tot cas hi ha un alemany antiq. *britzschben* ja el 1517 (Kluge-Mitzka) i un es pregunta si això no podria ser un diminutiu BRITIS-KIN, que ja també serviria com a base de les formes romàniques.

Altrament què significa aquesta glossa *cancile*, que fa important paper? Car això no és llatí, i no li veig altra explicació que una forma romànica arcaica, ja amb metafonia, del ll. CANCELLI 'reixes'. El Du C. (ed. Niort III, 80) registra *cancelli* «*ligna subtilia in transversum facta, vel de ferro in modum retis, nunc vero et de lapidibus fiunt*», definició garantida pel Papias; es tracta dels *cancelli forenses* però també dels *cancellorum septa*, del *cancellus* «locus altaris cancellis septus».

Guillaume de Tyr, en la història de la Croada, conta: «Le Patriarche prit le Califre et l'emmina el cuer [el chor'] et el chancel, pour bien voir apertement le Sacrement». La *Gemma Gemmarum* defineix *cancellus* en al. antiq. «ein getter in einer wandt oder in einem fenster»; i en una Vida del Beatus Godbertus, es conta una visió on, parlant dels *cancelli*, sembla com si ja es tractés d'una veritable verdesca dalt d'una muralla: «Fridericus vero navigans in profundo maris, videns et vexilla et signa tremenda super altitudinem muri erecta».

En tot cas, per un costat o altre, la formació germànica, probablement longobarda, *BRITISKA 'entrellat de llates per defensar-se' sembla estar assegurada.

Evolucionat en *bredesca* el mot caigué aviat, en oc. i cat., sota la influència de *verd*, *verdor* i la seva família. De primer fou més que res una contaminació fonètica, ajudada ja pel fet que la fortificació verdescada es feia amb vares i llates d'arbustos i bosquina verda. I modernament el mot s'ha incorporat del tot en aquest grup prenent a Mallorca el sentit de 'bosquina, forra verda' («verdor, prat» *DAG.*); però no sols la constitució d'un article diferent (*verdesca* I) sinó fins i tot la definició de la seva acc. § 1 en l'*AlcM*, estan viciades per la mala etimologia que els dona de verda-der derivat de *verd*, amb un sufix bastant extraordinari, almenys amb aquest paper (*ventresca* era un mot ja format en romànic comú, i a penes hi hagué cap neo-formació catalana).

És clar que, de tota manera, el mot ha acabat per incorporar-se en el fons lèxic cat., transformant el seu significat fins a fer-ne un col·lectiu de verdors naturals: «Tritlleig de campanes que el vilatge endola / ... / garrofers qui freguen amb la branca baixa / ... / tonada del batre, cadència moresca, / mères qui boten per dins la verdesca, / famílies qui volten la font de salut, / i fruites que es fonen dins la boca fresca, /